

PETER STEIN:

Den ljusnande framtid?

År 2023 går nobelpriset i litteratur till Amartia Desai från Indien. Han har utbildats i Tokyo, på Hawaii och Californien. Fysiskt har han endast varit närvarande på Hawaii. I övrigt har han genomgått sin utbildning via telekommunikation från sin födelseby.

Amaryllis Katoppo föddes utan armar och ben 2001 i Indonesien. Med modern genteknik och en komplicerad rehabiliteringsprocess blir den viljestarke Amaryllis fullt frisk och 2020 vinner hon olympiskt guld i friidrott 800 meter löpning.

Desai och Katoppo är två viktiga personer i Norman Macraes bok "The 2024 Report" som numera finns i svensk översättning ("Rapport från 2024", Timbro, 1985). Macrae är biträdande redaktör för tidskriften *The Economist* och har där gjort sig känd som en ekonomiskt och politiskt kunnig journalist som hängivet försvarar marknadsekonomi och gycklar interventionismens misslyckande. Bland tidigare författarskap märks ett par kapitel i general John Hacketts uppmärksammade böcker om det tredje världskriget. Till sin hjälp vid den nu aktuella bokens tillkomst har Macrae haft sonen Christoffer, som är dataexpert, samt en anonym vetenskapsman.

Boken är skriven som en historisk tillbakablick från Tahiti 2024. Den inleds med ett par kapitel som söker måla upp ett framtidsscenario för den världspolitiska utvecklingen fram till år 2000. Därefter följer ett par kapitel som illustrerar hur den moderna informationsteknologin i vid mening på en mängd områden kan komma att påverka människors levnadsvillkor. Framtidsvisionerna levandegörs effektivt med fiktiva personbeskriv-

ningar av Desais och Katoppas typ.

I boken förekommer ofta resonemang och spekulationer i tekniska termer. Dessa kan bitvis synas tunglästa för lekmän men på det hela taget kan man ändå säga att boken är lättläst. Att döma av den utländska debatten är den tydligen inte alltid lätt att förstå. För att tillgodogöra sig Macraes budskap får man inte tolka innehållet bokstavligt. Man måste läsa mellan raderna. Macraes kritiker menar att hans politiska framtidsscenario är så orealistiskt att boken i övrigt blir ointressant. Men att fokusera sig på hans politiska förutsägelser, vilka enbart är avsedda att bilda en yttre ram, är att missförstå boken och glida förbi det centrala budskapet.

Konkret bygger Macraes scenario på att en kontrarevolution äger rum i Sovjetunionen 1989. 2005 grundas ett internationellt kreditinstitut, Centrobank, som tillsammans med ett par ytterligare omständigheter bidrar till marknadsekonomins och den ljusnande framtidens globala genombrott. Men boken bör inte primärt ses som en politisk framtidsvision i så motto att man söker identifiera framtida konflikthärddar eldyl. De politiska spekulationerna tjänar, vilket bör upprepas, endast som en yttre ram.

"Detta är den underbara framtid som alla under femtio skulle kunna få om bara alla demokrater fattade de rätta besluten", står det i förordet. Denna uppmärksamhet är något av bokens nyckelfras.

Vi lever, sägs det, i informationssamhällets begynnelse. Den nya informationsteknologin tros kunna förändra våra levnadsvillkor på ett mer djupgående sätt än den industriella revolutionen. Somliga skräms av de framtidsperspek-

tiv som öppnas. Andra sätter sitt hopp till denna utveckling.

Macrae tillhör den senare kategorin. Han vill försöka illustrera vilka fördelar som den nya informationsteknologin erbjuder om de "rätta" omständigheterna föreligger. Och för Macrae är detta den fria marknadsekonomin. I boken finns ett entusiastiskt försvar för detta, en stark tro på tillväxt, forskning och en obruten utvecklingsoptimism. Genom att lita till och utnyttja enskilda individers energi och initiativrikedom tillsammans med teknologiska och medicinska landvinningar skall Sahara fås att grönska, världssvälten och massfattigdomen skall vara ett minne blott, sjukdomar som tidigare verkat obotliga skall elimineras etc etc.

Genom att den nya teknologin minskar vårt beroende av nuvarande restriktioner vad avser tid och rum kan enskilda individer disponera sin tillvaro på ett helt annat sätt än tidigare. Vi kommer inte längre att nödvändigtvis behöva bo nära våra arbetsplatser. Vi blir inte bundna av den nuvarande dygnsrytmen. Med hjälp av en hemdator kan tex småbarnsföräldrar arbeta från hemmet och därmed kombinera barnuppfostran med karriär. Tack vare nya och billigare metoder för kommunikationsöverföring kan barn i vad som tidigare var fattiga länder tillgodogöra sig avancerad utbildning och forskning.

I och med att enskilda individer kan förflytta sig lättare och bli mindre beroende av en fast boplatz kommer inte auktoritära eller totalitära despoter att påtvinga individer sin vilja. Endast områden som anpassar sina politiska institutioner till medborgarnas vilja kommer att

överleva. Och medborgarna vill ha frihet och marknadsekonomi, menar Macrae.

Macrae är en kunnig och engagerande skribent. De historiska tillbakablickarna i början av boken får tjäna som medel att gyckla interventionismens misslyckande på områden som utbildning och sjukvård eller u-hjälp. Boken behandlar en mängd områden som berör våra levnadsvillkor. Sjukvård, genteknik, livsmedelsproduktion, transporter, energiförsörjning, miljövård, arbetsliv, familjeliv och social samvaro mm berörs. Såväl ekonomer som naturvetare, psykologer, sociologer, "vanliga dödliga" etc torde ha behållning av den.

Macrae vill få oss att tänka efter: Frihet, framsteg och utveckling beror på vilka institutionella ramar som omger oss. Ekonomisk forskning visar tex att det inte räcker med uppfinningar eller kunskap om tekniker för att tillväxt skall komma till stånd. Det fordras också institutionella mekanismer som ger spelrum åt företagare och entreprenörer. Ekonomin behöver inte vara ett nollsummespel som innebär att om barnfamiljer skall ges någon extra förmån så måste det gå ut över ensamstående eller barnlösa. Med tillväxt kan vi alla få en större kaka att dela på.

Att vara utvecklingsoptimist och tro på den enskilde individen är inte samma sak som att tro att framtiden är problemfri. Macrae är medveten om de farhågor som den nya teknologin skapat tex när det gäller ett område som genmanipulation. Dessa frågor diskuteras. Här visar Macrae, som annars är mästare i att gyckla politiker och andra offentligt verksamma, en mycket stark tilltro till att framtidens upplysta despoter skall så

långt möjligt lösa problemen. Det är inte alltid så övertygande.

Detsamma gäller hans axiom att människor om de får välja fritt med "rungande entusiasm" föredrar marknadsekonomi. Framtiden är visserligen aldrig problemfri, men detta botas inte av att vi räds den eller hänger oss åt en fördärvlig utvecklingspessimism och framstegsfientlighet. Enbart Macraes utvecklingsoptimism gör boken, sina brister till trots, till ett viktigt inlägg i samhällsdebatten.

Kommer vi då att lära av historien. Att frihet, tillväxt och framsteg beror på vissa institutionella ramar och att enskilda individer i fritt samarbete och inte politiska utredningar, planer eller dylikt åstadkommer detta? Kommer Norman Macraes bok att öka insikten härvidlag och bidra till att den ljusnande framtid som målas upp i boken kan bli verklighet? Den som lever får se. Men skulle det visa sig att så blir fallet kan den då 97-årige Norman Macrae sitt på Tahiti och välförtjänt njuta sitt otium.